

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

3/1, 79-92

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 01.02.2022

Makale Kabul Tarihi: 21.02.2022

Karabulut, A. (2022). Türkçe ders kitaplarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları bağlamında incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 79-92. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.79>

TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ TAMAMLAYICI ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ARAÇLARI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Dr. Ahmet KARABULUT

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi karabulut.ahmet25@gmail.com ORCID

Öz

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde 2005 yılından beri uygulanagelen yapılandırmacılık temelli eğitim anlayışının Türkçe ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme alanına etkisinin ne derece olduğunu belirlemektir. Nitekim Türkçe eğitimi, metin temelli olarak yürütülmekte ve dil becerileri ile dil bilgisi kazanımlarının bu metinler aracılığıyla bireylere kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı Türkçe ders kitapları, Türkçe eğitiminin temeli ve en çok kullanılan materyali konumundadır.

Ders kitaplarındaki etkinliklerin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile desenlenmiştir. Doküman analizi, yazılı kaynakların ve materyallerin analiz edilmesini kapsamaktadır. Çalışma materyali olan veri toplama aracını, 2019 yılında MEB tarafından kabul edilmiş olan ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Betimsel analiz yönteminin uygulandığı çalışmadan elde edilen bulgularda ortaokul Türkçe ders kitaplarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından oldukça yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Ders kitapları arasında en fazla tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme aracının yer verildiği sınıf seviyesi 8. sınıf olurken bu sınıf seviyesini 5 ve 7. sınıfların takip ettiği görülmüştür. 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına hiç yer verilmemiştir. Çalışmanın bir başka bulgusu da etkinliklerde sayı bakımından sınırlı olarak yer verilen tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının çeşit bakımından da zayıf kaldığıdır. Çalışmanın sonuçlarından hareketle ders kitaplarında tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına daha fazla yer verilmesi ve dil becerilerinin geliştirilmesini esas alan Türkçe dersinde sonuca odaklanmaktan öte süreç odaklı ölçme araçlarının kullanımının daha verimli olacağı yönünde birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitabı, ölçme ve değerlendirme, Türkçe eğitimi, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme.

ANALYSIS OF TURKISH TEXTBOOKS IN CONTEXT OF SUPPLEMENTARY ASSESSMENT AND EVALUATION TOOLS

Abstract

This study aims to determine the effect of the constructivism-based education approach, which has been implemented in our country since 2005, on the field of measurement and evaluation in Turkish textbooks. Turkish education is carried out on a text-based basis and it is aimed to provide individuals with language skills and grammar acquisitions through these texts. Because of these features, Turkish textbooks are the basis and the most used material of Turkish education.

This study, in which the activities in the textbooks were examined in terms of alternative measurement and evaluation tools, was designed with document analysis, one of the qualitative research methods. Document analysis includes the analysis of written sources and materials. The data collection tool, which is the study material, consists of secondary school 5, 6, 7, and 8-grade Turkish textbooks accepted by the Ministry of National Education in 2019. In the findings obtained from the study in which the descriptive analysis method was applied, it was concluded that the secondary school Turkish textbooks were quite inadequate in terms of complementary measurement and evaluation tools. Among the textbooks, the grade level in which the most alternative assessment and evaluation tools were used was 8th grade, followed by the 5th and 7th grades. Complementary (alternative) measurement and evaluation tools are not included in the 6th-grade Turkish textbook. Another finding of the study is that the alternative measurement and evaluation tools, which are limited in number in the activities, are also weak in terms of variety. Based on the results of the study, some suggestions were made that the use of process-oriented measurement tools would be more efficient rather than focusing on the result in the Turkish lesson, which is based on the development of language skills and giving more place to alternative measurement and evaluation tools in the textbooks.

Keywords: Turkish textbook, measurement and evaluation, Turkish education, supplementary assessment and evaluation.

Ø. Giriş:

Eğitim ve öğretim süreçlerinin içerisinde birbirini tamamlayan birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar: kazanım, program, strateji, öğrenme ve öğretme süreci, içerik, ölçme ve değerlendirme kavramlarıdır. Bu unsurlar, eğitim ve öğretim sürecinde şu basamaklarla yer almaktadır:

- Öğretimin amacı- kazanım,
- Ne öğretileceği-içerik,
- Nasıl öğretileceği- strateji, yöntem ve teknik,
- Hangi araçla öğretileceği-program (materyal),
- Ne kadar öğretileceği- ölçme ve değerlendirme.

Bu denli geniş bir yelpazenin yanında sarmal bir yapıya ve içeriğe sahip olan eğitim sürecinin en önemli amacı, hedef kitledeki öğrenci grubunu, içinde bulunulan çağın ihtiyaçlarına uygun olarak yetiştirmektir.

Eğitim programlarında öğrencilere, yaşanılan çağa uygun olarak bilgi, beceri, tutum ve davranışların edindirilmesi hedeflenir (Özdemir, Altıok ve Baki, 2015). Hedeflenen nitelikli birey seviyesine ulaşabilmek için bireylerin üst düzey düşünme becerilerine sahip olmalarını sağlamak ve bu gelişim sürecinde etkili olan durumları belirlemek büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda bireylerin amaçlanan kazanımları ne derece edindiklerinin veya hedefe ulaşmak için neler gerektiğinin tespiti yapılmalıdır. Bunları belirlemek için de ölçme ve değerlendirme uygulamalarına gereksinim duyulmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme çalışmalarının eğitimdeki en önemli rolü, eğitim-öğretim uygulamalarının işlerliğini kontrol etme noktasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim ölçme ve değerlendirme etkinlikleriyle ulaşılan veriler sonucunda yapılan uygulamalara yön verilerek mevcut eğitimin kalitesi ve verimliliği artırılabilir (Menteş, 2012). Bu özellikleri bağlamında ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitim-öğretim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Ölçme, bir varlığın ya da bir vasfın yapılan gözlem sonuçlarına göre rakamlar ya da başka ifadelerle açıklanması (Göçer, 2014; Turgut, 1977) olarak tanımlanırken; değerlendirme ise yapılan bu işlemden sonra bir karara varma, onunla alakalı bir görüşe ulaşma aşaması olarak ifade edilmektedir (Özçelik, 2011; Gürbüz, 2016). Eğitim bilimlerinde olduğu gibi, ölçme ve değerlendirme alanında da çağın getirdiği yenilikçi bakış açılarının sonucunda yeni yaklaşımlar benimsenmiş ve geleneksel uygulamaların yanı sıra tamamlayıcı (alternatif) yaklaşımlar da benimsenmiştir.

Geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları; üst düzey düşünme becerilerine odaklanmayan, bilginin kullanılmasına dayalı, bilişsel ve duyuşsal süreçleri tam olarak değerlendiremeyen, öğretmen merkezli bir anlayışa sahiptir. Bu yapı özelliklerinden dolayı geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları sonuç odaklı bir yaklaşıma sahiptir (Sefer, 2006).

İçerdiği soru tipine göre adlandırılan geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları, şöyle sıralanabilir;

- Yazılı sınavlar,
- Çoktan seçmeli sorular,
- Doğru yanlış,
- Eşleştirmeye dayalı sorular,
- Kısa cevaplı sorular (Bahar, vd., 2015).

Gelişen teknolojilerin ve yeniliklerin sonucunda, eğitim bilimleri alanında özellikle son yüzyılda yeni yaklaşım ve kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu etkinin bir sonucu olarak geleneksel eğitim modelinden yapılandırmacı bir modele geçilmiş ve dolayısıyla benimsenen bu yeni eğitim felsefesine uygun yeni bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte öğrenme-öğretme sürecinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde de yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır (Baki ve Birgin, 2002). Nitekim eğitim süreçlerinde yaşanan yeni yaklaşımlar, ölçme ve değerlendirme uygulamalarına doğrudan etki etmektedir (Fourie & Van Niekerk, 2001). Geleneksel eğitim anlayışı ile yapılandırmacı eğitimin arasındaki farklarda olduğu gibi ölçme ve değerlendirme noktalarında da öğretmen ve öğrenci merkezli olma gibi farklılıklar yer almaktadır. Bu noktada tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları ortaya çıkmıştır.

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme anlayışı, öğrencilerin bireysel farklarını göz önüne alıp onların elde ettikleri kazanımların yaşama olan bağına belirleyen ve tamamlayıcı uygulamalarla onları değerlendirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015). Geleneksel ölçme değerlendirmenin odak noktası, belirli ölçütlere göre öğrencileri gruplandırmak iken; tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarının kullanılmasındaki amaç, bireylerin öğrenme-öğretme programının hangi evresinde olduğunu ortaya çıkarmaktır (Çoruhlu vd., 2009). Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının içinde farklı düzeyde becerileri ölçen ve sürece odaklanan birçok uygulama bulunmaktadır.

- Dereceli puanlama anahtarı,
- Proje,
- Kontrol listeleri,
- Performans değerlendirme,
- Derecelendirme ölçekleri,
- Portfolyo (ürün dosyası),
- Gözlem formları,
- Akran değerlendirme,
- Tutum ölçekleri,
- Grup değerlendirmesi,
- Görüşme,
- Yapılandırılmış grid,
- Kavram haritaları,
- Tanılayıcı dallanmış ağaç,
- Kelime ilişkilendirme testleri, bu yaklaşımda en sık yararlanılan araçlardır (Şimşek, 2012; Tekindal, 2002; Bahar, vd., 2015).

Geleneksel ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının arasındaki farklar ise şu şekilde sıralanmıştır (Anderson, 1998' den akt. Şimşek, 2012):

Geleneksel Ölçme Araçları	Tamamlayıcı (Tamamlayıcı) Ölçme Araçları
Öğretmen merkezlidir.	Öğrenci merkezlidir.
Süreçten ziyade sonuca önem verilir.	Süreç ve ürüne önem verilir.
Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler birbirinden bağımsızdır.	Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler birbiriyle ilişkili olarak ele alınır.
Bireysel öğrenme.	İş birliğine dayalı öğrenme

2005 yılından itibaren ülkemizde uygulanmaya başlanan yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte öğretim programlarının dâhilinde ders kitapları da yenilenmiş ve öğrenci merkezli ders kitapları ve etkinlikler tasarlanmıştır.

Metin temelli dil öğretiminin benimsendiği Türkçe eğitiminde, ders kitapları büyük bir önem taşımaktadır. Zira dört temel dil becerisinin ve dil bilgisinin geliştirilmesi, metinler ve metinlerden sonra uygulanan etkinlikler aracılığıyla yapılmaktadır. Dolayısıyla ders kitapları, Türkçe eğitiminde en sık ve en etkin kullanılan materyaldir. Ders kitaplarının bu derece aktif kullanımı, kitapların eğitimdeki önemini daha da artırmaktadır (Kızılcıoğlu, 2003). Ders kitaplarında yer alan etkinlikler; okunan, dinlenen/izlenen metnin temel dil becerileri ve dilbilgisi kazanımlarını ölçme ve değerlendirmede önemli bir yere sahiptir. Bu etkinlikler, öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımların ne derece elde edilip edilemediğinin belirlenmesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

2005 yılı itibarıyla ülkemizde uygulanan yeni eğitim felsefesiyle beraber eğitim ve öğretim kavramlarıyla etkileşim hâlinde olan diğer alanlar da değişime uğramıştır. Dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşımla birlikte tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının önemi de giderek artmıştır. Bu alana yönelik literatür incelendiğinde, farklı disiplinlerde çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Nitekim Aslan, Şenel Zor ve Zor (2019) 2013, 2014 ve 2015 yıllarında basılmış olan 5. sınıf fen bilgisi kitaplarını tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarına göre inceledikleri çalışmalarında, kitaplardaki tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının yeterli düzeyde olmadığını vurgulamışlardır. Bilgili (2011) de coğrafya ders kitaplarını ölçme değerlendirme bağlamında ele almış, ders kitaplarındaki kısa cevap, eşleştirme, boşluk doldurma gibi etkinliklerin çoğunlukta olduğunu ve kitapların programın benimsediği yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmadıklarını belirtmiştir. Türkçe eğitimi alanına bakıldığında ise Göçer'in (2008) ilköğretim Türkçe ders kitaplarını ölçme ve değerlendirme açısından incelediği çalışması göze çarpmaktadır ve araştırmacı çalışmasının sonucunda, Türkçe ders kitaplarındaki soruların bilişsel alanın bilgi seviyesinde kaldığını vurgulamıştır. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, yapılandırmacılık temelli 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı sonrasında Türkçe ders kitaplarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından analiz edildiği ve değerlendirildiği bir çalışmanın yer almadığı görülmüştür.

Yukarıda belirtilen önem ve alanyazın incelemesi sonucunda araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarını ölçme ve değerlendirme bağlamında analiz etmektir. Belirlenen bu hedef kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- 5. sınıf Türkçe ders kitabının etkinliklerinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ne kadar yer verilmiştir, yer verilmişse bu araçlar nelerdir?
- 6. sınıf Türkçe ders kitabının etkinliklerinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ne kadar yer verilmiştir, yer verilmişse bu araçlar nelerdir?
- 7. sınıf Türkçe ders kitabının etkinliklerinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ne kadar yer verilmiştir, yer verilmişse bu araçlar nelerdir?
- 8. sınıf Türkçe ders kitabının etkinliklerinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ne kadar yer verilmiştir, yer verilmişse bu araçlar nelerdir?

1. Yöntem:

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmada kullanılan model, çalışmanın materyali (veri toplama aracı), verilerin toplanması, verilerin analizi ve geçerlik ile güvenilirlik konularında bilgiler aktarılmıştır.

1.1. Araştırmanın Modeli:

Ders kitaplarında yer alan etkinliklerin ölçme ve değerlendirme araçları bağlamında incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgulara kaynaklık eden yazılı materyallerin incelenmesini içerir (Creswell, 1999).

1.2. Çalışmanın Materyali (Veri Toplama Aracı):

Çalışmanın materyalini (veri toplama aracı) 2019 yılında basılan ve hâlen kullanılmakta olan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarının yayınevlerine dair bilgiler Tablo 1’de aktarılmıştır.

Tablo 1: Ders Kitaplarına Dair Bilgiler:

Yayınevi	Yayımlanma Yılı	Sınıfı
MEB	2019	8
MEB	2019	7
Özgün	2019	6
Anıttepe	2019	5

1.3. Verilerin Analizi:

Araştırmadan elde edilen veriler, betimsel analiz yolu ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur: betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda araştırmada 2019 yılından beri kullanılmakta olan ortaokul Türkçe ders kitapları belirlenmiş ardından analiz kategorilerinin geliştirilmesi için literatür taraması yapılarak geleneksel ve tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçları analiz formu oluşturulmuştur. Analizi yapılan içerikler sayısal olarak ifade edilmiş ardından da frekans ve yüzde değerleri aktarılmıştır.

1.4. Geçerlik ve Güvenirlik:

Araştırmanın geçerliğini elde etmek için inandırıcılığın; güvenilirliği elde etmek için de tutarlılık ve teyit edilebilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, araştırma sürecinde alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuş ve onlardan alınan dönütler doğrultusunda araştırma yürütülmüştür. Çalışma materyallerinden elde edilen verilerin tutarlılığını sağlamak için alan uzmanı değerlendiriciler arasındaki tutarlılık dikkate alınmıştır. İki farklı alan uzmanı tarafından gerçekleştirilmiş değerlendirme sonuçları karşılaştırılarak ders kitapları için değerlendirmede güvenilirlik $[\text{görüş birliği} / (\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı})] \times 100$ formülüne göre hesaplanmıştır (Miles ve Huberman 1994). Yapılan analizin neticesinde, uzmanlar arasındaki uyumun %86 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

2. Bulgular:

Bu bölümde incelenen ders kitaplarındaki tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları ile geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının frekans ve yüzdeler verilerek bu yöntemlerin ders kitaplarında nasıl yer aldığı tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

2.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına Ait Bulgular:

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerdeki ölçme ve değerlendirme araçlarına ait bulgular, temalara ayrılmış bir şekilde Tablo 2’de sunulmuş ve ardından Tablo 3’te de bu sınıf seviyesindeki ölçme ve değerlendirme araçlarının genel frekans ve yüzdeleri aktarılmıştır.

Tablo 2: Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Temalara Göre İncelenmesi:

Temalar/Ölçme Araçları	Birey ve Toplum		Millî Mücadele Atatürk		Doğa ve Evren		Millî Kültürümüz		Vatandaşlık		Sağlık ve Spor		Erdemler		Bilim ve Teknoloji	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Geleneksel Ölçme ve Değ. Araçları	37	100	41	100	44	98	36	97	40	100	39	95	43	100	36	100
Tamamlayıcı Ölçme ve Değ. Araçları	-	-	-	-	1	2	1	3	-	-	2	5	-	-	-	-
Toplam	37	100	41	100	45	100	37	100	40	100	41	100	43	100	36	100

Tablo 3: Etkinliklerin Sınıf Bazında Genel Frekans ve Yüzdeleri:

Geleneksel Araçları	Ölç. ve Değ.	Tamamlayıcı Araçları	Ölç. ve Değ.	Toplam	
f	%	f	%	f	%
321	98.7	4	1.3	325	100

Tablo 2 ve Tablo 3 incelendiğinde 5. sınıf Türkçe ders kitabının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Nitekim bu sınıf seviyesinde yer alan toplam 325 etkinlikten 4’ü (%1,3) tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde yer almaktadır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına yer verilen metinler ve temalar ile bu ölçme araçları şu şekildedir:

- Doğa ve Evren teması- Okland Adası adlı metin- 9. etkinlik- Konuşma öz değerlendirme formu.
- Millî Kültürümüz teması- Ali Kuşçu adlı metin- 8. etkinlik- Konuşma öz değerlendirme formu.
- Sağlık ve Spor teması- Çitlembik adlı metin- 9. etkinlik- Bilgilendirici metin yazma öz değerlendirme formu.
- Sağlık ve Spor teması- Tavşan ile Kaplumbağa adlı metin- 12. etkinlik- Öyküleyici metin yazma öz değerlendirme formu.

2.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Ait Bulgular:

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerdeki ölçme ve değerlendirme araçlarına ait bulgular, temalara ayrılmış bir şekilde Tablo 4'te sunulmuş ve ardından Tablo 5'te de bu sınıf seviyesindeki ölçme ve değerlendirme araçlarının genel frekans ve yüzdeleri aktarılmıştır.

Tablo 4: Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Temalara Göre İncelenmesi:

Temalar/Ölçme Araçları	Okuma Kültürü		Millî Mücadele Atatürk		Bilim ve Teknoloji		Erdemler		Doğa ve Evren		Millî Kültürümüz		Sağlık ve Spor		Birey ve Toplum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Geleneksel Ölçme ve Değ. Araçları	31	100	27	100	29	100	27	100	30	100	28	100	32	100	31	100
Tamamlayıcı Ölçme ve Değ. Araçları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	31	100	27	100	29	100	27	100	30	100	28	100	32	100	31	100

Tablo 5: Etkinliklerin Sınıf Bazında Genel Frekans ve Yüzdeleri:

Geleneksel Araçları	Ölç. ve Değ.		Tamamlayıcı Araçları	Ölç. ve Değ.		Toplam	
	f	%		f	%	f	%
	235	100	-	-	235	100	

6. sınıf Türkçe ders kitabına ait etkinlikler incelendiğinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına hiç yer verilmediği, bütün etkinliklerin geleneksel ölçme araçlarıyla kurgulandığı görülmektedir.

2.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Ait Bulgular:

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerdeki ölçme ve değerlendirme araçlarına ait bulgular, temalara ayrılmış bir şekilde Tablo 6'da sunulmuş ve ardından Tablo 7'de de bu sınıf seviyesindeki ölçme ve değerlendirme araçlarının genel frekans ve yüzdeleri aktarılmıştır.

Tablo 6: Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Temalara Göre İncelenmesi:

Temalar/Ölçme Araçları	Erdemler		Millî Mücadele Atatürk		Duygular		Millî Kültürümüz		Doğa ve Evren		Sanat		Kişisel Gelişim		Bilim ve Teknoloji	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Geleneksel Ölçme ve Değ. Araçları	37	97	28	96	31	100	29	97	34	100	37	100	37	100	32	100
Tamamlayıcı Ölçme ve Değ. Araçları	1	3	1	4	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	38	100	29	100	31	100	30	100	34	100	37	100	37	100	32	100

Tablo 7: Etkinliklerin Sınıf Bazında Genel Frekans ve Yüzdeleri:

Geleneksel Araçları	Ölç. ve Değ.		Tamamlayıcı Araçları	Ölç. ve Değ.		Toplam	
	f	%		f	%	f	%
	259	98.9	3	1.1	262	100	

Tablo 6 ve Tablo 7 incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından yetersiz olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim bu sınıf seviyesinde yer alan toplam 262 etkinlikten 3'ü (%1,1) tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarında yer almaktadır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına yer verilen metinler ve temalar ile bu ölçme araçları şu şekildedir:

- Erdemler teması- Ninenin Kitabı adlı metin- 11. etkinlik- Konuşma öz değerlendirme formu.
- Millî Mücadele ve Atatürk teması- Atatürk ve Anıları adlı metin- 4. etkinlik- Konuşma öz değerlendirme formu.
- Millî Kültürümüz teması- İstiklal Marşı'nın Kabulü adlı metin- 6. etkinlik- Grup değerlendirme formu.

2.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Ait Bulgular:

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerdeki ölçme ve değerlendirme araçlarına ait bulgular, temalara ayrılmış bir şekilde Tablo 8'de sunulmuş ve ardından Tablo 9'da ise bu sınıf seviyesindeki ölçme ve değerlendirme araçlarının genel frekans ve yüzdeleri aktarılmıştır.

Tablo 8: Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerinin Temalara Göre İncelenmesi:

Temalar/Ölçme Araçları	Erdemler		Millî Mücadele Atatürk		Bilim ve Teknoloji		Birey ve Toplum		Zaman ve Mekân		Millî Kültürümüz		Doğa ve Evren		Vatandaşlık	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Geleneksel Ölçme ve Değ. Araçları	31	97	30	100	29	94	25	89	26	93	36	100	34	100	31	100
Tamamlayıcı Ölçme ve Değ. Araçları	1	3	-	-	2	6	3	11	2	7	-	-	-	-	-	-
Toplam	32	100	30	100	31	100	28	100	28	100	36	100	34	100	31	100

Tablo 9: Etkinliklerin Sınıf Bazında Genel Frekans ve Yüzdeleri:

Geleneksel Araçları	Ölç. ve Değ.		Tamamlayıcı Araçları	Ölç. ve Değ.		Toplam	
	f	%		f	%	f	%
	243	96.4	8	3.6	251	100	

Tablo 8 ve Tablo 9 incelendiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Nitekim bu sınıf seviyesinde yer alan toplam 251 etkinlikten 9'u (%3,6) tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarında yer almaktadır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına yer verilen metinler ve temalar ile bu ölçme araçları şu şekildedir:

- Erdemler teması- Kedi ile Fare adlı metin- 6. etkinlik- Akran değerlendirme formu.
- Bilim ve Teknoloji teması-Gündelik Hayatımızda E- Hastalıklar adlı metin-8. etkinlik- Grup değerlendirme formu.
- Bilim ve Teknoloji teması-Parktaki Bilimler adlı metin-7. etkinlik- Yazma becerisi öz değerlendirme formu.
- Birey ve Toplum teması- Kaldırımlar adlı metin- 5. etkinlik- Sözlü sunum becerisi öz değerlendirme formu.
- Birey ve Toplum teması- Portakal adlı metin- 6. etkinlik- Yazma becerisi öz değerlendirme formu.
- Birey ve Toplum teması- Karanlığın Rengi Beyaz adlı metin- 5. etkinlik- Yazma becerisi öz değerlendirme formu.
- Zaman ve Mekân teması-Türkiye adlı metin- 5. etkinlik- Akran değerlendirme formu.
- Zaman ve Mekân teması-Peri Bacaları adlı metin- 4. etkinlik- Sözlü sunum öz değerlendirme formu.
- Vatandaşlık teması- Zeytinyağı Üretimi adlı metin- 5. etkinlik- Grup değerlendirme formu.

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler:

Bu araştırmada 2021 -2022 eğitim-öğretim döneminde ortaokullarda kullanılmakta olan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları bağlamında değerlendirilmiştir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlar şunlardır:

Çalışmada analiz edilen Türkçe ders kitaplarının hepsinde geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarına, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına nazaran daha çok yer verildiği görülmüştür. İncelenen kitaplardaki oranlar şu şekildedir:

- 5. Sınıf- Geleneksel Ölç. ve Değ. Tek.- %98,5 / Tamamlayıcı Ölç. ve Değ. Tek.- %1,3.
- 6. Sınıf- Geleneksel Ölç. ve Değ. Tek.- %100 / Tamamlayıcı Ölç. ve Değ. Tek.- %0.
- 7. Sınıf- Geleneksel Ölç. ve Değ. Tek.- %98,9 / Tamamlayıcı Ölç. ve Değ. Tek.- %1,1.
- 8. Sınıf- Geleneksel Ölç. ve Değ. Tek.- %96,4 / Tamamlayıcı Ölç. ve Değ. Tek.- %3,6.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının en fazla 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer aldığı; 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise bu tekniklere hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Arslan, Şenel Zor ve Zor (2019)'un ders kitaplarında geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarına daha sık yer verildiğini belirttikleri çalışmanın sonucuyla uyushmaktadır. Ayrıca ülkemizde 2005 yılında benimsenen yapılandırmacı yaklaşım sonucunda yenilenen öğretim programları ve ders kitapları üzerinde yapılan çalışmalarda geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerine oranda çok daha sık kullanıldığını (Göçer, 2008; Demirbaş, 2008; Arslan ve Özpınar, 2009) vurgulayan sonuçlar yer almaktadır. Bu çalışmaların sonuçlarının yukarıda aktarılan sonuçlarla örtüştüğü görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir başka sonuç ise, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde daha çok öz değerlendirme formlarına yer verildiği; farklı araçların ise (tutum ölçeği, kavram haritası, proje, rubrik) kitaplarda yer almadığıdır. Çakır ve Çetin (2013) yaptıkları çalışmanın sonucunda yukarıda bahsedilen sonuçla benzer olarak ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin dengeli bir dağılım göstermediğini tespit etmişlerdir.

Çalışmanın sonucunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin tamamına yakınının geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarına dayalı olduğu, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ise neredeyse hiç yer verilmediği dolayısıyla 21. yüzyıl becerilerine dönük süreç temelli ölçme ve değerlendirme uygulamalarının Türkçe kitaplarında yer almadığı görülmüştür. Yapılandırmacılık temelli tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının özellikle Türkçe eğitiminde beceri temelli yararları düşünülerek ve çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Ders kitapları yapılandırmacılık esaslı yeniden ele alınarak Türkçe ders kitaplarında tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerine daha fazla yer verilmelidir.
- Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, Türkçe dersinin temeli olan dil becerilerinin gelişimine ve öğretim programına dayalı olarak süreç temelli ölçme araçlarından oluşmalıdır.
- Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları kullanılırken sınırlı teknikle yetinilmemeli, diğer tekniklerden de yararlanılmalıdır.

Kaynaklar

- Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2009). İlköğretim 6. sınıf matematik ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 97-113.
- Aslan, O., Zor, T. Ş. & Zor, E. (2019). Analyzing of 5th grade science textbooks in terms of measurement and assessment techniques. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 737-756.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B. (2015). *Geleneksel- tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baki, A. ve Birgin, O. (2002). *Matematik eğitiminde tamamlayıcı bir değerlendirme olarak bireysel gelişim dosyası uygulaması*. V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı, II, 913-920. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Bilgili, M. (2011). Coğrafya 9. ve 10. sınıf ders kitaplarındaki etkinlikler, ölçme ve değerlendirme çalışmaları ve etkileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 201-217.
- Creswell, J. W. (1999). *Mixed-method research: Introduction and application*. In *Handbook of educational policy*. Academic Press.
- Çakır, M., ve Çetin, S. (2013). 2007 Biyoloji öğretim programındaki ölçme ve değerlendirme anlayışının ortaöğretim ders kitaplarına yansımalarının değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 104-113
- Çalışkan, H. ve Yiğittir, S. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. B. Tay ve A. Öcal. (ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde*. (s. 223-290). Ankara: Pegem Akademi.

- Çoruhlu, T. Ş., Nas, S. E. ve Çepni, S. (2009). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin tamamlayıcı ölçme-değerlendirme tekniklerini kullanmada karşılaştıkları problemler: Trabzon örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 122-141.
- Demirbaş, M. (2008). İlköğretim 6. Sınıf fen ve teknoloji ders kitaplarının belirli değişkenler bakımından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 53-68.
- Fourie, I. & Van Niekerk, D. (2001). Follow-up on the portfolio assessment a module in research information skills; an analysis of its value. *Education for Information*, 19, 107-126.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 197-210.
- Göçer, A. (2014). *Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürbüz, R. (2016). *İki dilli öğrencilere yönelik ölçme ve değerlendirmede merkezi sınavlar: Hollanda örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Menteş, R. (2012). *Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme uygulamalarının belirlenmesi ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının saptanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd Edition). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Özçelik, D. A. (2011). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. M., Altıok, A. G. S., ve Baki, N. (2015). Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 363-375.
- Sefer, G. D. (2006). *Matematik dersinde problem çözme becerilerinin dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, N. (2012). *Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme*. M. Safran (ed.).
- Tekindal, S. (2002). *Okullarda ölçme ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademi.
- Turgut, M. F. (1977). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Nüve.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

The education process, in which knowledge and skill acquisition processes are carried out at different levels and fields, consists of multiple fractions and elements. One of these structures is the concept of measurement and evaluation. This concept is the most effective and reliable tool used to determine the efficiency of the education process and to complete the flaws in the system. This concept, which has assumed the control of education systems at the point of

efficiency for centuries, has brought innovative perspectives and applications by the era it is in, within the scope of new approaches and technologies.

The developments experienced especially in the last quarter of the century we live in have also reflected on the education systems, and therefore on the measurement and evaluation tools that are a part of these systems, and complementary measurement and evaluation tools have emerged as an alternative to the traditional measurement and evaluation tools. The philosophy that is effective in the emergence of these tools is constructivism, and according to this philosophy, determining the outputs of this process in the education process, which is based on a long process and gains rather than knowledge, should be based on process and skill-based measurements rather than simple and superficial applications. Because of this point of view, the applications are named complementary measurement and evaluation tools. While traditional measurement and evaluation tools have a result-oriented structure, complementary measurement and evaluation tools focus on the process and deal with the evaluation of the cognitive and affective aspects of applied education and training.

While traditional assessment and evaluation tools include teacher-centered classical exams, short-answer exams, measurement practices based on true, false, and matching; Alternative measurement and evaluation tools aim to determine the attitudes of individuals in a student-centered manner, to measure their process-oriented products, and to focus on the process rather than the result. In the context of these goals, it highlights cognitive-based assessment tools such as self-assessment, peer assessment, rubrics, product files, and checklists. The basis of the alternative assessment and evaluation approach is the constructivist education philosophy. Both concepts are student-centered rather than teacher-centered. Because of this structure, as stated above, they focus on the process, not the result, and put individual differences in the foreground.

This study aims to determine the effect of the constructivism-based education system, which has been implemented in our country since 2005, on the field of measurement and evaluation in textbooks. Turkish education is carried out on a text-based basis, as in all modern language education, and it is aimed to bring language skills and grammar acquisitions to individuals through these texts. Because of these features, Turkish textbooks are the basis and the most used material of Turkish education. Since no study in the literature analyzes Turkish textbooks in this way after the new education approach, and because of the importance of textbooks, such a study was needed. This study, in which the activities in the textbooks were examined in terms of alternative measurement and evaluation tools, was designed with document analysis, one of the qualitative research methods. Document analysis includes the analysis of written sources and materials. The materials that are the data collection tool of the study are the secondary school Turkish textbooks accepted by the Ministry of National Education in 2019. The publication years and publishers of the books are given in the method part of the research, and the frequency and rates of alternative measurement and evaluation tools in the books are given at the point of analysis of the materials. In the findings obtained from the study, it was concluded that the secondary school Turkish textbooks were quite inadequate in terms of alternative measurement and evaluation tools.

Among the textbooks, the grade level in which the most alternative assessment and evaluation tools were used was 8th grade, followed by the 5th and 7th grades. Another finding obtained from the data of the research is that supplementary (alternative) measurement and evaluation tools are not included in the 6th-grade Turkish textbook. Another finding of the study

is that the alternative measurement and evaluation tools, which are limited in number in the activities, are also weak in terms of variety. The results obtained in the light of the findings obtained from the research are in harmony with the studies conducted in different disciplines related to the subject in the literature. Based on the results of the study, some suggestions were made that the use of process-oriented measurement tools would be more efficient rather than focusing on the result in the Turkish lesson, which is based on the development of language skills and giving more place to alternative measurement and evaluation tools in the textbooks.

